

Kiss Mátyás

jogballgató, (PTE ÁJK), az ÓNSz Közjogi Tagozatának tagja

Az Egyesült Államok és Irán kapcsolata: történeti áttekintés és napjaink kihívásai

I. Bevezetés

2021. január 20-án beiktatták hivatalába az Egyesült Államok 46. elnökét, Joe Bident. Ahogy az lenni szokott, a világ közvéleményének jelentős része Amerikára figyelt ezekben a napokban. Az egyes államok vezetői is sorra adták ki közleményüket, gratulációikat az eseménnyel kapcsolatban. A beiktatás napján Teheránban az iráni állami vezetők kabinetülést tartottak. Az elnök, Hasszán Rohani a kamerák előtt természetesen az USA-ban lezajlott vezetőváltásról is elmondta a véleményét. „Ha Washington visszatér a 2015-ös nukleáris megállapodáshoz, akkor mi is teljes mértékben tiszteletben tartjuk a megállapodás szerinti kötelezettségeinket. Egy zsarnoki korszak ér véget ma. Ez az uralkodásának utolsó napja.” – nyilatkozta Rohani, utalva Donald Trumpra.¹

Azt egyelőre csak sejteni lehet, hogy Biden elnök milyen külpolitikai lépésekkel fogja kezdeni elnökségét. Ugyanakkor kijelenthető: Iránnal kapcsolatban a Trump-adminisztrációtól elképesztő feszültséget, bizonytalanságot és konfliktusokkal terhelt kapcsolatot örökölt. A Trump-érában két olyan jelentős esemény is történt, amely súlyos következményeket jelentett az USA és Irán kapcsolatára nézve. Az egyik, a fenti nyilatkozatban már említett nukleáris megállapodással kapcsolatos huzavona, amelynek végén Trump elnök felmondta az Obama elnök nevével fémjelzett Iránnal kötött „atomalkut”.² Ez a lépés felbőszítette Iránt, és az USA legközelebbi szövetségesei is értetlenségüket fejezték ki a történetek kapcsán. Az egyezség felmondása után elindult események láncolata vezetett a 2020. január 3-án az USA által végrehajtott célzott likvidálásig, amelyben az Iráni Forradalmi Gárda egyik vezetője, Kászem Szulejmáni tábornok is életét veszítette.³ A konfliktus mélypontot jelentett az USA és Irán kapcsolatának történelmében.

Ezen a ponton azonban szükségesnek érzem leszögezni, hogy a két állam kapcsolata korántsem volt mindig ilyen negatív. Ahhoz, hogy megértsük azt a sokrétű, és komplex rendszert, amely a két állam viszonyában létezik, szükséges mélyebbről megvizsgálni a perzsa állam és az USA kapcsolatát, történelmét, illetve azokat a Nemzetközi Bíróság előtt lezárult és folyamatban lévő ügyeket, amelyben peres félként ezek az államok jelentek meg.

¹ Ramin *Mostaghim* – James *Griffiths*: Iran’s Rouhani hopes Biden will return to Obama-era nuclear deal as he dubs Trump a ‘tyrant’. CNN. <https://edition.cnn.com/2021/01/20/middleeast/iran-biden-nuclear-deal-intl-hnk/index.html> (2021.01.25.)

² Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957> (2021.01.25.)

³ Qasem *Soleimani*: US kills top Iranian general in Baghdad air strike. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50979463> (2021.01.25.)

II. Az Egyesült Államok és Irán kapcsolatának történelmi előzményei

II. 1. A kezdetek

A történelmi áttekintést a második világháborút követően tartom célszerűnek kezdeni. A világegést követően a perzsa állam vezetői Mohammed Reza Pahlavi sah, és Mohamed Moszadeg kormányfő voltak. Az ifjabb Pahlavi sah a világháború alatt vette át az ország vezetését köszönhetően annak, hogy Iránt 1941-ben a Szovjetunió és a britek közösen megszállták.⁴ A perzsa állam a háború elején ugyan deklarálta függetlenségét és semleges ország lett, ennek ellenére a szövetségesek az idősebb Pahlavi sahot német barátsággal vádolták meg. Feltehetően ez csak egy ürügy volt arra, hogy megszállhassák az országot, hiszen a háború éve alatt a szövetségesek számára életbevágóan fontos stratégiai útvonalat jelentett az ország. A szövetségesek a különböző hadianyag és elsősegélyszállítmányokat Iránon keresztül juttatták el a Szovjetunióba.⁵

A háborút követően pár évvel Irán ténylegesen a címlapokon szerepelt. A már említett Moszadeg kormányfő határozott elképzelésekkel és reformokkal állt elő Irán további jövőjét illetően. Az egyik fő törekvése a hatalmas olajkincsek és az ebből származó bevételi forrásokkal rendelkező Angol-Iráni Olajtársaság államosítása volt. Ez a lépés Moszadegtól illett abba a koncepcióba, amely szerint Iránt Törökországhoz hasonlóan kellene modernizálni (utalva itt a Kemal Atatürk által végrehajtott reformokra). A miniszterelnök lépései nem meglepő módon nem nyerték el mindenki tetszését. Az ő követői mind az iszlám térnyerését, mind pedig a sah rendszert elleneztek. A belpolitikai ellenfeleken túl az olajtársaság államosítása miatt szembe kellett néznie a kormányfőnek Winston Churchill haragjával is. A brit miniszterelnök – aki ekkor a második miniszterelnöki ciklusát töltötte – elhatározta, hogy pontot tesz az ügy végére és megbuktatja iráni kollégáját. A projekthez megnyerte magának Eisenhower amerikai elnököt és a CIA támogatását.⁶ Az Ajax hadművelet csak a sokadik próbálkozásra hozta meg a várt eredményt és csak a szerencsének, illetve a dolgok kedvező együttállásának volt köszönhető, hogy Moszadeg megbukott. Fontos, hogy a sah – azaz az iráni állam feje – csak az amerikaiak támogatásával maradhatott hatalmon.⁷

Azt követően, hogy a sah uralma megszilárdult, a diktatúra ideje köszöntött Iránra. A titkosrendőrség kíméletlenül sújtott le mindenkire, aki szót emelt a sah ellen. Hangsúlyozni kell, hogy ebben az elnyomó rendszerben is az iráni vezetés az Egyesült Államok támogatását élvezte. Az 1960-as években rendszerszintű változásokat próbált végrehajtani az uralkodó, azonban a „fehér forradalom” nem váltotta be a hozzá fűződő elképzeléseket. Az életminőség javítására tett kísérlet nem járt sikerrel, és ez növelte a sahhal szembeni elégedetlenséget. 1970-ben az egyik legfontosabb világpolitikai és

⁴ Megállapítható, hogy Irán sorsa az első világháborúban is „hasonlóképpen alakult.” Az ország a „nagy háborúban” is deklarálta függetlenségét, de ekkor sem úszta meg a megszállást.

⁵ Irán második világháborús szerepéért bővebben ld: Erkan *Süleyman*: The Invasion of Iran by the Allies during World War II. Codrul Cosminului. 2010/12. sz.

⁶ Érdekes lehet talán a tény, hogy a CIA részéről az akció kulcsfigurája Kermit Roosevelt Jr. volt, aki Theodore Roosevelt amerikai elnök unokája.

⁷ Mark J. Gasiornski: „The 1953. Coup D’etat in Iran.” International Journal of Middle East Studies. 1987/3. sz. 261-286. o.

gazdasági esemény az olajárrobbanás volt. Irán akár az egyik legnagyobb nyertese is lehetett volna a folyamatoknak, hiszen az egyik legnagyobb olajexportórré vált az ország. Természetesen az egyik legnagyobb felvevő piac az Egyesült Államok volt. A perzsa állam felemelkedése azonban nem indult meg, az átlagos iráni polgár nem sokat érzett a saját bőrén a fejlődésből. Ennek oka az volt, hogy a sah a befolyt olajpénzből leginkább a hadsereget fejlesztette, és főként az elit részesült a pénzből. Az infláció elszabadult, az emberek életkörülményei pedig mindvégig nehezebbé váltak, a sah rendszere elleni elégedetlenség elérte a csúcspontját. Mohammed Reza Pahlavi nem tudta hatékonyan kezelni a növekvő problémákat, azonban tudta, hogy az amerikaiak támogatják őt, ezért nem félt az emberektől. 1978 végére a tüntetések elszabadultak szerte Iránban. Az egészségügyi problémákkal küzdő, idősödő uralkodó nem tudta átvenni a kezdeményezést, ezért 1979 januárjában távozni kényszerült Teheránból, ahová később sohasem térhetett vissza. A sah rendszer Iránban véget ért.⁸

Az időszak kulcsszereplője kétségtelenül Homeini ajatollah volt. Ő volt az a személy, aki mesterien terelgette az eseményeket. A folyamat végén pedig létrejött a világ első teokratikus köztársasága, az Iráni Iszlám Köztársaság. Homeini ajatollah finoman szólva sem szívelte az Egyesült Államokat, mivel USA az utolsó pillanatig a sah rendszere mellett állt. 1979-ben az ajatollah hozzálátott az államszervezet kiépítéséhez, miközben Mohammed Pahlavi súlyos rákbetegsége miatt azonnali kezelésre szorult. Jimmy Carter az Egyesült Államok akkori elnöke megengedte a bukott uralkodónak, hogy betegségét egy amerikai klinikán kezeltesse. Erre válaszul Iránban pár száz egyetemista 1979. november 4.-én megszállta a teheráni amerikai nagykövetséget. Az ajatollah később a diákok mellé állt, és a nagykövetséget 444 napig tartották megszállás alatt, 53 amerikai foglyot ejtve.⁹

Mielőtt rátérnék a jelenkor legnagyobb feszültséget okozó problémáira a két állam viszonylatában, egy esetet szeretnék említeni az 1980-as évekből, amelynek főszereplői szintén a perzsa állam és az Egyesült Államok voltak. Az 1980-as években vívott Iraki-Iráni háborúban az USA azt próbálta elérni, hogy lehetőleg mindkét fél tőle vásároljon fegyvert, az általam már vázolt események miatt azonban elsősorban az Irakiak élvezték az amerikai támogatást. 1986-ban viszont a Reagen-adminisztráció egy sor amerikai törvényt áthágva illegálisan adott el fegyvereket Iránnak, a befolyt összeget pedig a nicaraguai jobboldali lázadó kontráknak a támogatására használták.¹⁰ Az eset nagy visszhangot kapott, és egyik aspektusában még a Nemzetközi Bíróságra is eljutott.¹¹

II. 2. A Nemzetközi Bíróság előtt: Irán kontra USA

Mielőtt továbbmennék a történeti áttekintésben, és az elmúlt időszak eseményeit elemezném, fontosnak tartom megvizsgálni azokat az ügyeket, amelyek a Nemzetközi Bíróság (a továbbiakban: NB vagy Bíróság) elé kerültek a két állam vonatkozásában.

⁸ Ervand *Abrahamian*: A history of modern Iran. Cambridge University Press, 2008. 128-155. o.

⁹ 444 Days: Selected Records Concerning the Iran Hostage Crisis 1979-1981. National Archives. <https://www.archives.gov/research/foreign-policy/iran-hostage-crisis> (2021.01.25.)

¹⁰ Ld. bővebben: Alexander *Paul*: The Reagan Administration, Nicaragua, the Contra War, and the Iran-Contra Affair: 1981-1989. Alvernia University, 2014.

¹¹ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)* Summary of the Judgment of 27 June 1986. I. C. J. Reports 1986.

Megállapítható, hogy az Egyesült Államok és Irán jelenlegi kapcsolatában nem a különböző nemzetközi egyezményekben megjelölt vitarendezési mechanizmusok játszik a főszerepet, sokkal inkább az egyoldalú akciók. Ez nem volt mindig így. Számos vita került a hágai székhelyű bíróság elé a két állam között és jelenleg is – az egyoldalú problémamegoldás mellett – perben állnak a felek bizonyos ügyekben.

Mielőtt részletesen megvizsgálom az eseteket, szeretnék utalni az NB egy sajátosságára. A nemzeti bíróságoktól eltérően a Nemzetközi Bíróságnak csak akkor van lehetősége eljárni egy-egy ügy kapcsán, ha a peres felek elismerik a bíróság joghatóságát. Ez a nemzetközi jog szerint többféle módon történhet, például erre irányuló különmegállapodással, de történhet két- vagy több oldalú egyezmények által is.¹² Ilyen például az 1955. évi barátsági, gazdasági kapcsolatokról és konzuli jogokról szóló szerződés, amelyet az USA és Irán kötött Teheránban az 1953-as iráni puccsot követően. Ennek a szerződésnek a XXI. cikkében állapodtak meg a felek arról, hogy a kettejük között felmerülő vitás kérdéseket a Nemzetközi Bíróság elé fogják vinni. A bíróságnak tehát ez az egyezmény biztosít joghatóságot az alább ismertetett vitás kérdések rendezésében.¹³

II. 2. 1. United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran

A két ország első „találkozása” a Bíróság előtt a már fentebb említett teheráni túsügy kapcsán történt. 1979. november 4-én iráni diákok és fegyveresek elfoglalták az Egyesült Államok teheráni nagykövetségének épületeit. Az USA november 29-ei kérelmével pert indított és ideiglenes intézkedést kért a Bíróságtól a nagykövetség rendjének helyreállítása és a túsok szabadon engedése érdekében.¹⁴ A hágai bírák az ügy kapcsán 1980. május 24-én hoztak döntést annak ellenére, hogy az iráni kormány az adott esetre vonatkozóan nem ismerte el a Bíróság joghatóságát.¹⁵ Az NB megállapította, hogy Irán az akcióival megsértette és – az ítélet meghozatalakor – továbbra is sérti a nemzetközi jogot. Megállapították Irán felelősségét a történetek miatt és a bíróság úgy rendelkezett ítéletében, hogy Irán köteles helyreállítani a nagykövetség elfoglalása előtti állapotokat, tehát köteles a túsokat szabadon bocsátani és garantálni, hogy elhagyhassák Iránt. Továbbá Iránnak biztosítania kellett az USA követségének, tulajdonának és iratainak biztonságát. Az ítéletben kihirdették, hogy Irán köteles az incidens miatt kártérítést fizetni.¹⁶ Az ügyet a Nemzetközi Bíróság listájáról 1982. május 12-én törölték, mégpedig azért, mert a két peres fél Algériában megállapodást kötött. A megállapodást értelmében az USA a túsok szabadon bocsátásának fejében minden, a Bíróság előtt folyamatban lévő követeléséről lemondott.¹⁷

¹² Amelynek szintén két „fajtája” létezik, az egyik, amikor külön megállapodást kötnek a felek a joghatóság megállapítására, a másik, amikor egy meghatározott szerződésben mellékesen rendelkeznek afelől, hogy az egyezmény megsértése esetén kikötik az NB joghatóságát, az Irán-USA közötti szerződés az első változat lesz. *Kende – Nagy – Sonnevend – Valkó: Nemzetközi jog*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest 2018. 745-746. o.

¹³ Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights. Signed at Tehran, on 15 August 1955. (XXI. cikk 2. szakasz)

¹⁴ *United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran*, Order of 15 December 1979. I. C. J. Reports 1979.

¹⁵ *United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran*, Judgement, I. C. J. Reports 1980. [Para. 10]

¹⁶ *United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran*, Judgement, I. C. J. Reports 1980. [Para. 95]

¹⁷ *United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran*, Order of 12 May 1981, I. C. J. Reports 1981, p. 45-47.

II. 2. 2. Aerial Incident of 3 July 1988 (Islamic Republic of Iran v. United States of America)

A következő ügyre, amely a két állam vonatkozásában a Nemzetközi Bíróság elé került, hét évet kellett várni. 1988. június 3-án az amerikai USS Vincennes cirkáló tévedésből lelőtte az Iran Air 665-s járatát, 290 ember halálát okozva ezzel. Ebben az esetben Irán fordult a hágai bírósághoz. Azzal vádolta az USA-t, hogy az megsértette a nemzetközi polgári repülésről szóló 1944. évi chicagói egyezményt. A perzsa ország azt állította továbbá, hogy az incidens kapcsán hozott ICAO¹⁸ határozat téves, továbbá kártérítést követelt az Egyesült Államoktól.¹⁹ Az eset kapcsán az USA előzetes kifogásokat emelt a bíróság joghatóságával szemben.²⁰

Az előzetes kifogásokra Iránnak kellett volna válaszolnia, amelyet azonban nem teljesített, így a határidőket többször is meghosszabbították. A két állam végül 1994. augusztus 8-án levélben értesítette a bíróságot arról, hogy tárgyalásokat kezdtek, amelyek „teljes és végső egyezséget hozhatnak az ügyben”. Kérték a bíróságot, hogy halassza el a szeptemberre kitűzött tárgyalásokat. 1996. január 9-én a felek arról tájékoztatták a bíróságot, hogy egyezséget kötöttek az ügyben, amelynek értelmében az USA 61.800.000\$-t fizet az iráni áldozatok családjainak és örököseinek kárpótlásként. A két ország által kötött megállapodás teljesnek és véglegesnek bizonyult. A dokumentumban azt is rögzítették, hogy Iránnak ebben az ügyben az USA felé több követelése nem lehet.²¹ Az ügy rendezésében kiemelkedő szerepe volt az Irán-Egyesült Államok Követelések Törvényszékének (Iran – United States Claims Tribunal), amely egy választottbírói fórum volt. Az USA szempontjából azért volt fontos, hogy a választottbíró előtt kössön egyezséget, mert így nem az iráni államnak, hanem közvetlenül az áldozatok családtagjainak fizette a kártérítést.²²

Ugyan 1996-ban lezárták az utasszállító katasztrófájáról szóló ügyet, ez viszont nem jelentette azt, hogy a két állam között ne folyt volna több jogvita a hágai bíróság előtt. 1992. november 2-án Irán ismét beperelte az Egyesült Államokat a Nemzetközi Bíróságon.

II. 2. 3. Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)

Az eset, ami a bíróság elé került meglehetősen összetett volt. Háttére a következő: az 1980-as években a Perzsa-öböl lángokban állt a javában dúló Iraki-Iráni háború miatt. 1987. október 19-én az USA haditengerészete válaszul egy iráni támadásra megsemmisített két olajfúrótornyot. 1988. április 14-én egy amerikai fregatt iráni aknára futott, amire reagálva az amerikaiak további iráni olajtornyokat támadtak meg, és tűzharcba is került a két ország haditengerészete.²³

¹⁸ Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (International Civil Aviation Organization)

¹⁹ *Aerial Incident of 3 July 1988 (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Application I. C. J. Reports 1988

²⁰ *Aerial Incident of 3 July 1988 (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Preliminary Objections, I. C. J. Reports. 1988.

²¹ *Aerial Incident of 3 July 1988 (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Order of 22 February 1996, I. C. J. Reports 1996. p. 9.

²² Kende – Nagy – Sonnevend – Valki i. m.739. o.

²³ John H. Cushman: U.S. Strikes 2 Iranian Oil Rigs and Hits 6 Warships in Battles over Mining Sea Lanes in Gulf. New York Times. <https://www.nytimes.com/1988/04/19/world/us-strikes-2-iranian-oil-rigs-hits-6-warships-battles-over-mining-sea-lanes-gulf.html> (2021.01.25.)

Elsőként Irán fordult az NB-hez, aki az események után évekkel később keresetet nyújtott be az USA ellen. Azt állította, az olajplatformok elleni támadás sértette az 1955. évi szerződést és az általános nemzetközi jogot. Ezen túlmenően Irán az okozott károk megtérítést követelte.²⁴ Az USA a számára megadott határidőn belül kifogásokat emelt a bíróság joghatóságával szemben, szintén a két fél közötti szerződésre hivatkozva.²⁵ Irán is véleményezte a kifogásokat, végül a Bíróság azt állapította meg, hogy az USA kifogása nem helytálló.²⁶ Az USA ezt követően viszontkeresetet nyújtott be és Iránt vádolta az 1955. évi szerződés X. és XX. cikkeinek megszegésével.²⁷ A Bíróság elfogadhatónak találta a viszontkeresetet és válaszra, illetve viszontválaszra hívta fel a feleket.²⁸

A Bíróság 2003. november 6-án hozott ítéletet. A bírák először megállapították, hogy az Egyesült Államok nem tudta bizonyítani, hogy Iránnak betudható fegyveres támadás érte volna, aminek következtében szükséges és arányos mértékben gyakorolhatta volna az önvédelemhez való jogát. A Bíróság azt is megállapította, hogy az Egyesült Államok nem akadályozta a kereskedelem szabadságát, amikor elpusztította az olajtornyokat, mert azok az amerikaiak által elrendelt embargó eredményeként nem működtek és javítás alatt álltak. E megállapítások alapján a bíróság úgy döntött, hogy elutasítja Irán kártérítésre vonatkozó követelését. Azt is kimondta az NB, hogy az amerikai viszontkereset esetében sem lehet helye kártérítésnek, mert a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem bizonyítható, hogy Irán veszélyeztette volna a kereskedelem és a közlekedés szabadságát.²⁹ A Bíróság tehát ebben az ügyben mindkét fél keresetét elutasította.

A Nemzetközi Bíróság előtt jelenleg két olyan ügy van folyamatban, ahol Irán és az Egyesült Államok állnak egymással szemben.³⁰ Az egyik esetet ehelyütt, a másikat annak tárgya miatt később fogom vizsgálni.

II. 2. 4. Certain Iranian Assets (Islamic Republic of Iran v. United States of America)

Az első folyamatban lévő ügyet Irán indította 2016. június 14-én és „Certain Iranian Assets” néven szerepel az NB ügyeinek listáján. Az ügy háttere a következő: 1983-ban Beirútban bombatámadás érte az amerikai csapatok szállását. 241 katona vesztette életét a támadás következtében, amelynek elkövetésében az Egyesült Államok Iránt vádolta. 1984-ben az USA „terrorizmust támogató államnak” minősítette Iránt, továbbá – pár évvel később – megváltoztatta az 1976. évi immunitási törvényt

²⁴ *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Applications I. C. J. Reports 1992.

²⁵ *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Preliminary Objections 16 December 1993. I. C. J. Reports 1993.

²⁶ *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Observations and Submissions on the U.S. Preliminary Objections 1994.

²⁷ 1955. évi szerződés. X. cikk 1. szakasz: „A Magas Szerződő Felek közötti területeken a kereskedelem és a hajózás szabadon kell, hogy folyjék.”

1955. évi szerződés XX. cikk 1. szakasz d, pont: „Ez a Szerződés nem zárja ki a következő intézkedések alkalmazását: [...] azon intézkedések, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a Magas Szerződő Felek teljesítsék kötelezettségeiket a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében vagy ahhoz szükségesek, hogy az alapvető biztonsági érdekeiket megvédjék.”

²⁸ *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Preliminary Objection, Judgment, I. C. J. Reports 1996. [Para. 55]

²⁹ *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2003. [Paras. 78 ; 125]

³⁰ A Nemzetközi Bíróság előtt folyamatban lévő ügyek listája. <https://www.icj-cij.org/en/pending-cases> (2021.01.25.)

(Foreign Sovereign Immunities Act, FSIA). Ez a lépés, bár erősen vitatott volt, de azt eredményezte, hogy a külföldi szuverén mentességről szóló törvénybe, a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés jegyében olyan államok ellen lehetett keresetet indítani, melyeket a terrorizmus támogatójának minősítettek. Ahogy az várható volt, a korábban említett támadásban elhunytak hozzátartozói perelni kezdték Iránt amerikai bíróságokon. Irán tiltakozott a lépéssel szemben és a nemzetközi jog megsértésével vádolta ellenfelét.³¹

2012-ben Barack Obama, az USA akkori elnöke rendeletben zárta az iráni kormány USA-ban lévő vagyonát, köztük az Iráni Központi Bank – a Bank Markazi – vagyonát. A végső lökés, ami Iránt a Nemzetközi Bíróság elé vitte az volt, hogy szintén 2012-ben elfogadtak egy törvényt az Egyesült Államokban, amely értelmében a Peterson-ügyben³² megítélt összeget a Bank Markazi vagyonából hajtás be. Az ügy a legfelsőbb Bíróság (*Supreme Court*) elé került, ami nem találta alkotmányba ütközőnek a történeteket.³³

Miután Irán benyújtotta a keresetet az USA előzetes kifogásokat emelt a kereset elfogadhatóságával és a bíróság joghatóságával szemben. A bíróság joghatóságával szemben három kifogást emeltek: az első, hogy az 1955. évi szerződés nemzetbiztonságról szóló kivétele alá esik a Barack Obama által kiadott rendelet,³⁴ a második, hogy az amerikai bíróság nem rendelkezik joghatósággal az államimmunitással kapcsolatban³⁵ és a harmadik, hogy az 1955. évi szerződés az állampolgárokra és a vállalatokra vonatkozik, nem pedig kormányzati szervezetekre, mint a Bank Markazi.³⁶ Az elfogadhatósági kifogások pedig a következők voltak: Amerika a bírósági eljárással való visszaéléssel vádolta Iránt,³⁷ valamint „*unclean hands-ze*l”.³⁸

A Bíróság 2019. február 13-án hozott ítéletet az előzetes kifogásokkal kapcsolatban. Az NB az öt kifogásból négyet elutasított, és lehetővé tette Iránnak a per folytatását, de a második kifogást, amely az államimmunitással kapcsolatos volt, a Bíróság fenntartotta, és ez jelentősen szűkíti Irán későbbi mozgásterét.³⁹

III. „Atomalku”

A történeti áttekintést követően eljutottunk napjainkig. A továbbiakban azokat a problémákat fogom elemezni, amelyek a két állam jelenlegi kapcsolatát a leginkább mérgezik, és amelyek a világpolitikára is kihatással vannak.

Ahhoz, hogy az „Atomalku”⁴⁰ néven elhíresült megállapodás megkötése, és felmondása körüli

³¹ A Nemzetközi Bíróság összefoglalója az ügy kapcsán. [Paras. 1-27]

³² Deborah Peterson a Bejrútban meghalt a Peterson tizedes nővére indított pert Irán ellen, amikor a törvények megadták rá a lehetőséget.

³³ Bank Markazi v Peterson, 578 U.S. ___ (2016)

³⁴ *Certain Iranian Assets (Islamic Republic of Iran v United States of America)*, Preliminary Objections, Judgment, I. C. J. Reports 2019 [Paras. 38-47]

³⁵ Ld. uo.: [Paras. 48-80]

³⁶ Ld. uo.: [Paras. 81-97]

³⁷ Ld. uo.: [Paras. 107-115]

³⁸ Ld. uo.: [Paras. 116-124]

³⁹ Ld. uo.: [Paras. 126]

⁴⁰ Teljes angol nevén: Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)

problémákat értékelni lehessen, az iráni atomprogram kezdetéig kell visszamennünk.

Irán már a Sah-korszakban nukleáris kutatásba kezdett, kezdetben még amerikai támogatással. A teokrácia korszakában a kutatások változó intenzitással folytak, tekintettel az olyan eseményekre, mint az Irak-Iráni háború. Az 1990-es, de különösen a 2000-es években az iráni atomprogram szintet lépett, olyannyira, hogy az IAEA (International Atomic Energy Agency) is vizsgálatot indított, és életbe léptek az iráni atomprogram miatti első gazdasági szankciók. Az Ahmadinezsád-korszakban volt a legsúlyosabb a világpolitikai helyzet az iráni atomprogram miatt, amely programra a nagyhatalmak újabb gazdasági szankciókkal válaszoltak. Az enyhülés Hasszán Rohani miniszterelnökségéhez köthető, és közrejátszott az Iszlám Állam elleni háború is.⁴¹

2015 júliusában Irán és hat nagyhatalom között létrejött egy megállapodás, amelynek értelmében Irán arra tett ígéretet, hogy atomprogramját nem használja katonai célokra, bizonyos mértékig betekintést enged atomlétesítményei, cserébe a nyugati országok fokozatosan feloldják azokat a szankciókat, amelyeket az atomprogram bővítése miatt vezettek be a perzsa országgal szemben.⁴²

Donald Trump már a megkötésének időpontjában is az alku egyik lehangosabb kritikusa volt, akkor még, mint elnökjelölt. Szerinte a megállapodás „nukleáris holokausztot” fog eredményezni, és a megállapodást nagyon nehéz meg nem történné tenni. „Nagyon jól megnézem a szerződéseket és megtalálom bennük a hibákat. Akármilyen rossz is ez a szerződés, én annyira kemény leszek a szerződéssel szemben” – nyilatkozta a későbbi amerikai elnök, aki már ekkor is a szerződést „fenyegette”.⁴³

Érdeemes egy picit közelebről megvizsgálni az alku nemzetközi jogi jellegét. Az első megállapítás, amit tehetünk ezzel kapcsolatban, hogy az atomalkut nem kellett ratifikálni és aláírni sem, ezért a nemzetközi jogászok körében elfogadott, hogy az alku nem tartozik a nemzetközi szerződések körébe. Továbbmenve ezen a gondolatmeneten, maguk a felek is többször kijelentették, hogy az alku politikai, nem pedig jogi kötelezettségvállalás. Egy tényező azonban, nevezetesen az, hogy egy Biztonsági Tanácsi határozat kötelezettséggé emelte a dokumentumot, mivel megerősítette annak a szövegét, afelé mutat, hogy érvényesek a nemzetközi jog normái a megállapodásra.⁴⁴ Véleményem szerint hasonló a jogi megítélése az Európai Unió és Törökország által között migrációs tárgyú megállapodásnak.⁴⁵ Ezek alapján az a részmegállapítás tehető, hogy a különböző államok, illetve nemzetközi szervezetek egyre gyakrabban kötnek hasonló megállapodásokat.

Trump – mint már az Egyesült Államok elnöke – folytatta a küzdelmet a szerinte gyalázatos alku ellen. 2017-ben már többször is hangoztatta, hogy elnökként ki fogja léptetni az Egyesült Államokat a

⁴¹ Az iráni atomprogram összefoglalója a Nuclear Threat Initiative weboldalán. <https://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/> (2021.01.26.)

⁴² Harold *Hongju Koh*: The Trump Administration and International Law (2018.) 61. o.

⁴³ Alexandra *Jaffe*: Donald Trump: „Very Hard to Say, ‘We’re Ripping Up’ Iran Deal. <https://www.nbcnews.com/meet-the-press/donald-trump-very-hard-say-were-ripping-iran-deal-n410641> (2021.01.25.)

⁴⁴ *Valki* László: Trump és az iráni atomalku sorsa. In: Ünnepi tanulmánykötet Bruhács János 80. születésnapja tiszteletére. (szerk. *Kis Kelemen – Mabay – Pánovics*). Pécs 2019. 31-32. o.

⁴⁵ Annelies *Zoomers* – Femke *van Noorlos* – Ilse *van Liempt*: Between Stick and Carrots. The future of EU migration deals. *Clingendael Spectator*. 2018/4. 1. o. A szerzőtrío is politikai megállapodásként említi az EU által megkötött migrációs megállapodásokat.

megállapodásból, ezzel párhuzamosan pedig az Iránnal szemben korábban fennálló szankciókat is kilátásba helyezte. Az elnök magatartásával és a fenyegetésekkel nem csak Iránt, hanem a legközelebbi európai szövetségeseit is magára haragította. A különböző másodlagos szankciók ígérével, amelyekkel olyan európai cégeket fenyegetett, amik Iránnal kereskednek, egy transzatlanti kereskedelmi háború képe is kirajzolódott.⁴⁶

Hiába a legközelebbi szövetségeseik kérése, Trump elnök hajthatatlannak bizonyult a kérdésben. Az elnök képtelen volt bármiféle konkrét bizonyíték bemutatására annak érdekében, hogy igazolni tudja: Irán nem tartja be a megállapodásban foglaltakat, és atomfegyver előállítására törekszik. Nem csak az európai államok, de amerikai tábornokok és szakértők is súlyos hibának gondolták Trump tervét. Az USA vezetőjének azonban személyes „vágyai” is fűződtek ahhoz, hogy felmondja a megállapodást, úgy gondolta, ezzel odaszúrhat hivatalbeli elődjének, Barack Obamának.⁴⁷ Az elnök vágya végül 2018. május 8-án teljesült: hivatalosan is bejelentette, hogy felmondja az atomalkut, és elrendeli az Iránnal szembeni szankciók visszaállítását.⁴⁸

Itt szeretném megemlíteni az utolsó ügyet, amely a Nemzetközi Bíróság elé került a két állam vonatkozásában. Az ok, amiért Irán ismét az NB-hez fordult, a visszaállított szankciókkal állt összefüggésben. A szankciók – még ha nem is állt vissza valamennyi korábbi intézkedés – érzékenyen érintették az iráni gazdaságot: gazdasági szankciók, export és import tilalmak egyaránt szerepeltek a Trump által szignált rendeletben.⁴⁹

A Bíróságnak először azt kellett megállapítania, hogy rendelkezik-e *prima facie* hatáskörrel a döntéshozatalra, amely lehetővé teszi számára ideiglenes intézkedések meghozatalát. Az NB miután megvizsgálta az 1955. évi szerződés vonatkozó rendelkezéseit, megállapította, hogy az abban található elemek elengedőek arra, hogy a felek közötti vitát a szerződésre alapozva döntsék el.⁵⁰ A szervezet kivizsgálva a szankciók tartalmát 2018. október 3-án hozott döntést és ideiglenes intézkedést rendelt el. Az ideiglenes intézkedések értelmében az USA-nak fel kell oldania a gyógyszerekre és az orvosi eszközökre, az élelmiszerekre és mezőgazdasági termékekre, valamint a polgári légi közlekedés biztonságához szükséges eszközökre kivetett szankciókat. Az USA-t továbbá arra is kötelezték, hogy a szükséges engedélyeket és felhatalmazásokat biztosítsa a termékekre exportjára vonatkozó tranzakciók esetében. Mindkét felet felszólították, hogy tartózkodjon az olyan intézkedésektől, amelyek kiterjeszthetik, vagy súlyosbíthatják a vitát, vagy megnehezíthetik a probléma megoldását.⁵¹

Ahogy már említettem, az alapvetően politikai jellegű megállapodást belefoglalták az ENSZ BT 2231. határozatába. Erre tekintettel elmondható, hogy az Egyesült Államok az alku felmondásával nem

⁴⁶ *Kob* i. m. 65. o.

⁴⁷ *Valki* i. m. 27-28. o.

⁴⁸ Mark Landler: Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2018/05/08/world/middleeast/trump-iran-nuclear-deal.html> (2021.01.26.)

⁴⁹ How sanctions affect Iran... in five objects. BBC. <https://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-49184805> (2021.01.26.)

⁵⁰ *Alleged Violations of the 1955 Treaty of Amity, Economic Relations, and Consular Rights (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Provisional Measures, Order of 3 October 2018, I. C. J. Reports 2018, [Paras. 16-23]

⁵¹ Ld. uo.: [Para. 52]

sértette meg a nemzetközi jogot, viszont megsértette a kötelező erejű BT döntést a szankciók visszaállításával. Önmagában azzal, hogy az USA Trump elnöknek köszönhetően elhagyta a megállapodást, ez nem jelenti annak megszűnését, tekintettel a politikai megállapodások sajátosságára. Irán továbbra is választhatta volna azt az utat, hogy betartja a korábbi „játékszabályokat”, ugyanis csak az amerikai szankciók álltak vissza, az ENSZ és az EU szankciói nem.⁵² Habár csak 2020. januárjában, a Szulejmáni tábornok elleni támadást követően hagyta el a megállapodást⁵³, Trump bejelentését követően Irán fokozta az urándúsítást, átlépve az Atomalkuban meghatározott küszöböt.⁵⁴

Donald Trump elnöknek sikerült egy olyan szituációt előidéznie, amelynek nem igazán találjuk a győztesét. Aláásta az európai szövetségeseinek bizalmát, és felrúgta az Iránnal kínkeservesen kötött megállapodást, amely destabilizálta a térséget, és ez csak a kezdet volt. Nem kellett sokat várni, és olyan folyamatok láncolata indult meg a Közel-Keleten, amelyek végén egy olyan esemény történt, amelyre nem volt példa korábban a történelemben.

2019. július 13-án két tanker sérült meg a Hormuzi-szorosban, miután az „Atomalku” felmondását követően igencsak feszült lett a helyzet a perzsa állam és az USA között. A tankereket vélhetően iráni fegyveresek támadták meg.⁵⁵ Szintén a nyár eseményeihez tartozik egy amerikai drón lelövése⁵⁶, amerikai kibertámadás különböző iráni célpontok ellen⁵⁷, illetve a USS Boxer amerikai hadihajó körüli incidens.⁵⁸

A megállapodás felrúgása miatti láncolatok nem álltak meg. 2019. december 27-én légitámadás ért egy Irak területén található amerikai légibázist⁵⁹, mire két nappal később az amerikai légierő az Iránhoz köthető Hezbollah támaszpontjait bombázta.⁶⁰ Az év utolsó napján a Hezbollahhoz köthető milicisták megtámadták az Egyesült Államok bagdadi nagykövetségét. A támadásnak bár nem volt halálos áldozata, az USA megerősítette az épületek védelmét.⁶¹

IV. Szulejmáni tábornok likvidálása

Az erőszak spirálja ekkor még nem állt meg. Sőt, 2020. január 3-án olyan esemény történt, amelyre nem

⁵² *Kob.* i. m. 66-68. o.

⁵³ Max *Burman*: Iran pulling out of nuclear deal commitment after U.S. strike that killed Soleimani.

⁵⁴ Iran Nuclear deal: Teheran exceeds enriched uranium limit. Aljazeera.

<https://www.aljazeera.com/news/2019/7/1/iran-nuclear-deal-teheran-exceeds-enriched-uranium-limit> (2021.01.26.)

⁵⁵ Patrick *Wintour* – Julian *Borger*: Two oil tankers attacked in the Gulf of Oman. The Guardian.

<https://www.theguardian.com/world/2019/jun/13/oil-tankers-blasts-reports-gulf-of-oman-us-navy> (2021.01.26.)

⁵⁶ Iran's Revolutionary Guard shoots down US Drone. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2019/6/20/irans-revolutionary-guard-shoots-down-us-drone> (2021.01.26.)

⁵⁷ Julian E. *Barnes* – Thomas *Gibbons-Neff*: U.S. Carried Out Cyberattacks on Iran. New York Times.

<https://www.nytimes.com/2019/06/22/us/politics/us-iran-cyber-attacks.html> (2021.01.26.)

⁵⁸ US Navy Ship destroyed as Iranian Drone, Trump says. CNN. <https://edition.cnn.com/2019/07/18/politics/trump-us-destroyed-iranian-drone/index.html?fbclid=IwAR0ax-xTCiXI313ab5BFUO9YqdUcdCeiiHU4mUsPkDGfuCNXunMH-iZL3O8> (2021.01.26.)

⁵⁹ Julian E. *Barnes*: American Contractor Killed in Rocket Attack in Iraq. New York Times.

<https://www.nytimes.com/2019/12/27/us/politics/american-rocket-attack-iraq.html> (2021.01.26.)

⁶⁰ Barbara *Starr* – Kevin *Bohn* – Ross *Levitt*: U.S. Strikes 5 Facilities in Iraq and Syria linked to Iranian-backed militia. CNN. <https://edition.cnn.com/2019/12/29/politics/us-strikes-iran-backed-militia-facilities-in-iraq-syria/index.html> (2021.01.26.)

⁶¹ US Bagdad Embassy attacked by protesters angry at air strikes. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50956111> (2021.01.26.)

volt példa a történelemben.⁶² Egy állam (nevezetesen az Egyesült Államok) egy másik állam katonai vezetőjét (az iráni állampolgár Szulejmáni tábornokot) egy harmadik állam területén (az iraki Bagdad repülőterén) békeidőben, egy dróntámadás keretében likvidálta.⁶³ A célzott likvidálásnak nincs egy általánosan, mindenki által elfogadott meghatározása. Az egyik – leginkább elfogadott definíció Nils Melzer tollából származik.⁶⁴ Melzer szerint a célzott likvidálás nem más, mint olyan előre megfontolt szándékkal történő halálos erőszak alkalmazása, amely betudható a nemzetközi jog egy alanyának, ahol az ölés célzatosan, szándékosan és előre megfontoltan történik, mégpedig úgy, hogy a célszemély nincs az erőszakot alkalmazó őrizetében.⁶⁵

A támadást követően az Egyesült Államok és Irán közötti kapcsolat mélypontra került. Donald Trump ismét tanácsadóival és szövetségeseivel szembe menve cselekedett, a világ pedig 2020 januárjában joggal tarthatott Irán válaszáért. Ez a válasz végül nem hozta meg azt a fajta keménységet, amelyet a közvélemény várt volna.⁶⁶ A perzsa állam a támadást követően hangzatos kijelentéseket tett, amelyben Trumpot és az Egyesült Államokat fenyegették. Ezt követően január 8-án iráni rakéták csapódtak be olyan iraki katonai bázisokon, ahol az Egyesült Államok fegyveres erői teljesítettek szolgálatot. A támadásnak halálos áldozata nem volt, de több katonánál is fejsérüléseket diagnosztizáltak az orvosok.⁶⁷

Egy gondolat erejéig szeretnék kitérni az amerikaiak és az irániak által végrehajtott támadások jogszerűségére. Szulejmáni tábornok likvidálása nyilvánvalóan szembe megy az erőszak tilalmával, amely a hatályos nemzetközi jog egyik sarokköve. A felmerülő kérdés a következő: Tudja-e az Egyesült Államok igazolni a támadás jogszerűségét az erőszak tilalma alóli kivételek valamelyikével? A kérdésre egy határozott *nemmel* lehet válaszolni.

Megállapítható, hogy az USA semmilyen szinten nem tudott eleget tenni annak, hogy megfelelően igazolni tudja az önvédelem alkalmazását. A támadást – a hivatalos kommunikáció szerint is – megtorlásként alkalmazták, továbbá az USA az önvédelem alkalmazásának nemzetközi jogi feltételeinek fennálltát sem tudta bizonyítani. Ezt Agnes Callamard, az ENSZ sommás kivégzésekkel foglalkozó különmegbízottja által tett jelentés is alátámasztja.⁶⁸

Felmerül a támadás kapcsán jogi szempontból Irak szerepe. Ugyan állomásoztak amerikai

⁶² Pontosabban: a modern korban nem történt hasonló eset. A második világháború idejéről ismert egy eset, amikor az Egyesült Államok a japán titkosítást feltörve tudomást szereztek egy japán admirális tartózkodási helyéről, és egy célzott likvidálás keretében likvidálták a katonai vezetőt. In: Roland *Otto*: Targeted killings and International Law. Springer. 2012. 8-9. o.

⁶³ A Pentagon hivatalos közleménye a dróntámadásról.

<https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2049534/statement-by-the-department-of-defense/> (2021.01.26.)

⁶⁴ *Kis Kelemen* Bence: Célzott likvidálás – fogalmi dilemmák In: Studia Iuvenum Iurisperitorum 9. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Hallgatóinak Tanulmányai. (szerk. *Márton Mónika*) Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs 2018. 271. o.

⁶⁵ Nils *Melzer*: Targeted Killing in International Law. Oxford University Press, 2008. 5. o.

⁶⁶ Iran attack: US troops targeted with ballistic missiles. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51028954> (2021.01.26.)

⁶⁷ More Than 100 US troops suffered traumatic brain injury in Iran strike, military says. The Guardian. <https://www.theguardian.com/us-news/2020/feb/10/us-troops-brain-injury-iran-strike-military-to-report> (2021.01.26.)

⁶⁸ Elliot *Setzer*: UN Special Rapporteur Release Report on Drone Strikes and Soleimani Killing. Lawfare blog. <https://www.lawfareblog.com/un-special-rapporteur-release-report-drone-strikes-and-soleimani-killing> (2021.01.26.)

csapatok Irak területén Szulejmáni likvidálásának időpontjában, de mégsem tekinthetjük úgy, hogy az arab állam hozzájárulását adta volna az akcióhoz. Többek között azért sem, mert az akció után iraki vezetők arra szólították fel az Egyesült Államokat, hogy vonja ki csapatait országuk területéről.⁶⁹ Amerika meg sem próbálta megmagyarázni, miért hajtottak végre egy ilyen támadást egy független, harmadik állam területén. Ezek tükrében megállapítható, hogy az USA megsértette Irak szuverenitását az akcióval.

A nemzetközi jog fényében az iráni válaszcsepás sem elfogadhatóbb. A támadás egyértelmű represszív jellege, és az irakiak engedélyének hiányában végrehajtott válaszcsepás szintén megsértette a hatályos normákat.⁷⁰

Ahogy a fejezet elején említettem, Donald Trump újfent szövetségesei támogatása nélkül cselekedett. Amerika legközelebbi európai szövetségesei közös nyilatkozatban szólították fel önuralomra a feleket.⁷¹ Kína és Oroszország pedig kapva kapott az alkalmon, hogy bírálja az USA külpolitikáját.⁷² „A világ nem engedhet meg magának egy újabb háborút az Öbölben” – írta bejegyzésében az ENSZ Főtitkára, Antonio Guterres. Ez jól érzékelteti, hogy a világ vezetői mennyire tartottak a konfliktus eszkalációjától.⁷³

V. Konklúzió

A 2020-as év a feszültség jegyében telt a két állam között még akkor is, ha részben a koronavírus járványnak köszönhetően a világ közvéleményének figyelme másra terelődött. Persze, évközben azért az iráni fél egy két nyilatkozattal érzékeltette: nem felejtette el a támadást. Dolgozatom zárásaként szeretném megállapítani, hogy a Trump-éra valószínűleg mélypontot jelentett az Egyesült Államok és Irán viszonyában. A felek a különböző multilaterális megoldások helyett napjainkban – sajnos – inkább az egyoldalú problémamegoldásokhoz nyúlnak, amely szembemegy a nemzetközi jog békés vitarendezésének elvével.⁷⁴ Donald Trump elnök gyakran figyelmen kívül hagyta tanácsadói és szövetségesei véleményét és tanácsait, amely véleményem szerint nagyban hozzájárult a két állam közötti kapcsolatok romlásához. A Biden-adminisztráció nem kisebb feladat előtt áll, minthogy ezt a súlyosan

⁶⁹Deirdre Shegreen: Pompeo Rebuffs Iraqi leader's demand for US troop withdrawal as critics warn of ISIS resurgence. <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2020/01/10/iraqi-pm-tells-mike-pompeo-decide-how-withdraw-troops/4429350002/> (2021.01.27.)

⁷⁰Bővebben ld.: Marko Milanovic: Iran Unlawfully Retaliates Against the United States, Violating Iraqi Sovereignty in the Process (EJIL: TALK!) <https://www.ejiltalk.org/iran-unlawfully-retaliates-against-the-united-states-violating-iraqi-sovereignty-in-the-process/> (2021.01.26.)

⁷¹Official Speeches and statements of January 06, 2020. Ministère De L'Europe et des affaires étrangères. https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/vues/Kiosque/FranceDiplomatie/kiosque.php?fichier=baen2020-01-06.html&fbclid=IwAR31ACV0oIq8vFfBt7S6uSchav19iaK0GOT_I9X03yW17bZF5wBpOro60t0 (2021.01.27.)

⁷²Sergey Lavrov's telephone conversation with Mike Pompeo. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. https://www.mid.ru/en/telefonnye-razgovory-ministra/-/asset_publisher/KLX3tiYzsCLY/content/id/3989636?fbclid=IwAR1MIayIU5RBCzlfD5opHmRvEPtSrLrQ_56d1bJ-Y1BvB6lb4aav4P3yBXg (2021.01.27.) Vö. Geng Shuang's Regular Press Conference on January 3, 2020. Ministry of Foreign Affairs of China.

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2511_665403/t1728695.shtml (2021.01.27)

⁷³UN Chief calls for de-escalation across Gulf region after killing top Iranian General in US airstrike. UN. News. <https://news.un.org/en/story/2020/01/1054701> (2021.01.27.)

⁷⁴ENSZ Alapokmány 2.cikk 3.pont „A Szervezet összes tagjai kötelesek nemzetközi viszonyaikat békés eszközökkel és olyan módon rendezni, hogy a nemzetközi béke és biztonság, valamint az igazságosság ne kerüljön veszélybe.”

megromlott viszonyt valahogy helyreállítsa. Joe Biden még elnökjelöltként hitet tett amellett, hogy az Atomalku helyreállítása kiemelkedően fontos.⁷⁵ Összevetve a dolgozat bevezetőjében említett iráni nyilatkozattal, a feladat nem lehetetlen. Trump öröksége kemény falat lesz Biden számára, hamarosan kiderül, meg tud-e birkózni vele.

⁷⁵ Paul Adams: After Trump, what will Biden do about Iran? BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-54958361> (2021.01.26.)